

Пилипенко М.В.,
студентка 5 курсу, 10 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕВІАНТНА ВІКТИМІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: віктимізація, девіація, віктимна поведінка.

Анотація: У тезах розглянуто девіантну віктимізацію підлітків у процесі їх соціалізації. Визначено чинники, які впливають на набуття підлітками віктимності.

Анотація: В тезисах рассмотрено девиантную виктимизацию подростков в процессе их социализации. Определено факторы, которые влияют на приобретение подростками виктимности.

Ключевые слова: виктимизация, девиация, виктимное поведение.

Summary: In these examined the deviant victimization of adolescents in the process of their socialization. The factors that influence the acquisition of victimization by adolescents have been determined.

Keywords: victimization, deviation, victim mentality.

Однією з категорій осіб, у поведінці яких нерідко проявляється девіація є підлітки. Соціальне напруження, без якого важко уявити існування в сучасному світі залишає свій відбиток на психіці осіб підліткового віку, який згодом може проявлятися у девіантній поведінці.

Підлітковий вік є найбільш актуальним для дослідження різних типів віктимної поведінки: це період життя людини, який відрізняється високою інтенсивністю процесів соціалізації та індивідуалізації. Дорослішання характеризується інтенсивними пошуками свого місця у світі, в суспільстві, в системі соціальних стосунків, а також розширенням усвідомлення власних особливостей, здібностей з погляду відповідності вимогам соціуму [6, с.78].

З одного боку, у підлітковому віці важлива не стільки сама по собі можливість самостійно розпоряджатися собою, скільки визнання цієї можливості дорослими, які оточують. З іншого ж – підлітки продовжують очікувати від дорослих допомоги та захисту. Вказана суперечливість, підпорядкованість нормам групи, як зазначають науковці, робить підлітка особливо небезпечним через можливість виникнення різноманітних форм девіантної поведінки [4, с. 154]. Одним із наслідків неадекватного реагування на стресові ситуації в житті особистості є її віктимізація, тобто набуття віктимності [3, с. 273]

На думку різних авторів, віктимна поведінка розглядається як порушення соціально-психологічної адаптації, дефіцитарна деформація або девіація розвитку особистості, порушення інтерактивної комунікації, відхилення від норм безпеки тощо [5, с. 6].

Негативні девіації поведінки пов'язані з тим, що особистість не засвоює позитивного соціального досвіду, не може адаптуватися до моральних цінностей і норм поведінки, які відповідають вимогам суспільства, хоча й може досить добре знати ці норми. У цьому випадку процес соціалізації особистості є порушеним, що проявляється у незбалансованих психічних процесах, неадаптованості, порушенні процесу самоактуалізації або у вигляді уникан-

ня морального й естетичного контролю за власною поведінкою [7, с. 283].

Розглядаючи психологічні особливості жертви крізь призму психічних та соціально-психологічних девіацій, деякі вчені виділяють такі важливі якості, як установка на безпорадність, небажання змінювати власне становище без втручання ззовні, низьку самооцінку, заляканість, підвищену готовність до навчання віктимної поведінки, засвоєння віктимних стереотипів з боку суспільства [8, с. 487].

Треба зазначити, що процеси віктимізації дітей і підлітків у родині визначаються як первинна віктимізація. Вторинною – є віктимізація, яка відбувається під час жорстокого ставлення до дитини у школі з боку вчителів і/або однолітків, утягнення її в асоціальні та антисоціальні неформальні групи, вуличне насилля і т. ін [2, с. 73-74].

Для осіб з високим ступенем віктимності, як правило, характерні девіантна правосвідомість, сугестивність, довірливість, низький рівень освіти, низькі когнітивні можливості, невміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [1, с. 369].

Таким чином підлітки є однією з найслабших соціально-демографічних груп. Їх підвищена віктимність викликана в першу чергу психологічними особливостями їх віку. Крім того, на процес підвищення віктимності підлітків впливають відносини у родині та зовнішній вплив з боку однолітків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридическая психология: монография. Харьков: Титул, 2006. 750 с.
2. Гарькавец С. О. Психология подростковой виктимности: монография. Луганськ: Ноулідж, 2013. 175 с.
3. Калязіна Т. В. Психологічні особливості проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків. Вісник післядипломної освіти. 2012. №6. С. 273–279
4. Мансуров Н.С. Социальные и общественно-психологические причины отклоняющегося поведения подростков: монография. Москва: Знание, 1974. 227 с.

5. Одинцова М. А. Субъективные и объективные факторы виктимизации россиян и белорусов. Психологические исследования. 2012. № 1. С. 5–7.

6. Папуша В.В. Внутрішні передумови проявлення віктимної поведінки у підлітковому віці. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Київ: АТОПОЛ ГРУП. 2016. С.76–86

7. Степаненко В. І. Девіантна віктимність обдарованих учнів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. №6 (320). С. 281–288

8. Тарасенко Н. В. Копінг як психологічний ресурс девіктимізації молоді. Проблеми сучасної психології. 2014. № 25. С. 483–493.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Автухов К.А.